

WAT RIEKT HET HIER ZWALLIG!

Geurwoorden in het Nederlands en zijn dialecten

LEONIE CORNIPS, JEROEN VAN CRAENENBROECK,
NICOLINE VAN DER SIJS, JOS SWANENBERG

‘Ge rook d’n asfalt en de zwaj / Als ’t pas gereagend haj’

Rowwen Hèze

—

In de vorige hoofdstukken hebben we ontdekt dat de Nederlandse geurtaal historisch gezien behoorlijk welriekende perioden heeft gekend, zeker wanneer je niet alleen naar de standaardtaal kijkt, maar ook naar de dialecten en regionale talen. Hoe is dat tegenwoordig? In dit hoofdstuk brengen we de hedendaagse geurwoordenschat in kaart, speciaal die van de Nederlandse dialecten. Daarbij maken we dankbaar gebruik van de dialectwoorden die werden ingebracht door respondenten van de Neuswijzer-vragenlijst. We kijken naar de herkomst en de betekenisontwikkeling van deze woorden. Na een kort uitstapje naar de geuren van de Limburgse steenkoolmijnen gaan we in op de aard van de woordenschat en vergelijken we de situatie van het Nederlands met enkele andere talen.

De dialectwoorden

Hoe ruiken de regio’s? Onze respondenten op de Neuswijzer-vragenlijst noemden veel dialectwoorden (door hen ook ‘streektaalwoorden’ of ‘regionale woorden’ genoemd) waarmee ze een bepaalde geur aanduiden. De meeste geurwoorden in het Nederlands en de dialecten blijken secundair te zijn: de betekenis is veelal afgeleid van woorden die niet specifiek naar een geur verwijzen, zoals *bedorven* en *verrot*. Het grootste deel van de genoemde woorden is ook vermeld in algemene Nederlandse woordenboeken zoals de Van Dale. Het gaat dan dus om woorden die de dialecten delen met het Algemeen Nederlands. Dat is helemaal niet vreemd: er zijn veel begrippen die in dialecten op dezelfde manier worden verwoord als in het Nederlands. Woorden als *hij*, *werken*, *vis* of *blauw* komen in alle dialecten voor (al worden ze vaak net iets anders uitgesproken dan in het Algemeen Nederlands).

Een man pompt gier
in een tank, 1953.

DE DIALECTWOORDEN (163)

Postsleper W. Mehlkop aan het werk in een schuifpijler in de Oranje-Nassau Mijn II, 1950. Hij schopt de losgemaakte kool op de transportband.

In onze verzameling geldt dit onder meer voor woorden voor rottend voedsel en de geur die daarbij hoort: *wee*, *weëig*, *rot*, *verrot*, *bedorven*, *goor*, *ranzig*, *vunzig*, *smerig*, *vuil* (uitgesproken als *vuul* of *voel*), *vies* enzovoort, waarbij het soms verschil maakt over wat voor voedsel het gaat: *wee* is typisch voor de geur van rottend fruit en *ranzig* voor bedorven vlees of vet. Ook voor ‘muffe’ woorden geldt dat we ze ook in het Algemeen Nederlands kennen: *muffig*, *bedompt*, *dampig*, *klam*, *klammig*, *schimmelig*, *zwammig*, *zompig*, *drassig*, *troebel*, *duf*, *mottig* enzovoort. Daaraan kunnen uit het *Woordenboek van de Vlaamse Dialecten* (wvd) nog worden toegevoegd: *verdoeft* en *verduft* (in Oost-Vlaanderen) en enkele afleidingen met *muf*: *muftig*, *vermuft*, *vermuftig*.

Een klein aantal woorden is alleen regionaal in gebruik. Die woorden kunnen met recht dialectwoorden genoemd worden. Ze ontbreken in de woordenboeken van het Algemeen Nederlands of worden daarin vermeld met een expliciete vermelding van regionale verspreiding, ‘gewestelijk’ bijvoorbeeld. Dergelijke woorden uit de vragenlijsten zijn voor rottend

(164) WAT RIEKT HET HIER ZWALLIG!

voedsel *kwalmend* (Achterhoeks), *degoutant* (Antwerps), *zwallig* (Limburgs) en *vort* (West-Vlaams), en voor de kelderlucht *ouws/ouwsig/ouwskig* (Noord-Hollands), *slof* (Nedersaksisch), *klef* (Gelders, Limburgs), *damp/demp* (Drents, Gronings), *daampetig* (Limburgs), *moutzig* (Fries) en *moassig* (Achterhoeks).

De dialectwoorden voor deze geuren zijn vaak ‘verschoven’ of secundair in hun betekenis: ze benoemden oorspronkelijk iets anders dan een geur. Het Achterhoekse *kwalmend* betekent ook ‘walmend, dampend’ en het werkwoord *kwalmen* is dan ook een oude variant op *walmen*. *Zwallig* is verwant aan *zwalmen* (of *sjwame* in het Kerkraads dialect; zie verderop) voor ‘walmen’ en ‘wasemen’ (WNT). *Degoutant* is uiteraard een Frans leenwoord: *dégoûtant* is ‘walgelijk, vies, onsmakelijk’. Het West-Vlaamse *vort* werd al in de 13de eeuw opgetekend en is waarschijnlijk een variant op *vrot* (‘verrot’). De aanduiding van de toestand van het voedsel (niet vers, bedorven, rot) is overgegaan op de bijbehorende geur van zulk voedsel. De dialectwoorden voor rottend voedsel betekenen op de eerste plaats ‘walmend, vies en bedorven’.

Ouws en *ouwsig* of *ouwskig* zijn afleidingen van *oud*, getuige het historische *Woordenboek van de Nederlandsche Taal* (WNT): ‘*oudsch*, muf door ouderdom (gewestelijk, bijvoorbeeld in Groningen: “oudsche boter”)’ en ‘*oudschig*, muf, vuns (gewestelijk, bijvoorbeeld in Noord-Holland: “chocolade”; “wat ruikt dat goed ousig”)’. *Damp*, *demp* en *daampetig* hangen allicht samen met het Nederlandse zelfstandige naamwoord *damp*: ‘nevel, vochtige lucht’. *Klef* is ‘kleverig, lijmig, klam, vochtig, dampig’ en *slof* is ‘nattig, slap, koud’. *Moutzich* en *moassig* kunnen varianten zijn op *mozig*, dat in het WNT wordt vermeld: ‘modderig, slijkerig (...)’, vergelijk Fries ‘*moazich*, veenachtig’. De dialectwoorden voor de geur van een muffe kelder komen uit het domein van ouderdom of van vocht en slijk.

Verder werd nog *eumerig* voor ‘dompig’ in het Zeeuws vermeld; in andere dialecten komt voor *heumig*, *hummig* ‘onfrisch: duf, muf, vunzig’ (WNT). Het zou weleens een van de zeer weinige Nederlandse woorden kunnen zijn die als primaire betekenis een bepaalde geur hebben (zie ook hierna). In het WVD vonden we bovendien *humstig* voor ‘een benauwde, schimmelachtige reuk of smaak hebbend, zoals kan worden gezegd van een slecht verluchte kamer’. Het woord werd genoteerd voor Poperinge en Esen in West-Vlaanderen en voor Westkappel in Frans-Vlaanderen.

Uit Limburg komt *iemeujetig* (‘weeig’). In een woordenboek voor het dialect van Weert en omgeving vonden we *ieëmelik*, dat ‘honingzoet, walgelijk (van smaak), weeig (reuk)’ betekent. De eerste betekenisomschrijving geeft de herkomst van dit woord weer: *immelijk*, afgeleid van *imme*, voor bijenzwerm of honingbij (ons woord voor de bijenhouder, *imker*, is

ook hiervan afgeleid). *Eusig* gebruik je in Twente voor een vieze lucht; het hoort bij *oasen* of *ösen*, dat in Twente voor ‘stinken’ wordt gebruikt. Dit zijn waarschijnlijk dialectverwanten van *hozen*, dat oorspronkelijk *ozen* was. Friese dialecten kennen *eaze*, *eazje*, *easgje* in de zin van ‘hozen, aalt over het land spreiden’, en dat laatste stinkt allicht.

In een liedje van de Limburgse band Rowwen Hèze, ‘De Peel in brand’, staat: ‘Ge rook d’n asfalt en de zwaj / Als ’t pas gereagend haj’. *Zwaai* is de geur van de walm boven het land na onweer.

Sjwame en de herinnering aan de steenkoolmijnen

Sommige dialectwoorden roepen sterke herinneringen op, vooral als de geur ervan niet meer aanwezig is. In Kerkrade gaf een dialectspreker de dialectwoorden *votse*, *sjwame*, *votsluf* en *rotte eier*. Met *sjwame* (*zwalmen*) stappen we rechtstreeks het steenkoolverleden in. In het woordenboek van het Heerlens dialect uit 1884 (geschreven door dominee Jongeneel uit ‘Holland’ maar werkzaam in Heerlen) vinden we voor *sjwame* ‘roken, wat ben je hier aan het sjwame, de boel staat blauw’. Met de komst van de steenkoolmijnen ging *sjwame* ook ‘rokende en dus stinkende schoorstenen’ betekenen.

Jan Kohlbacher, een expert op het vlak van de mijnwerkersgeschiedenis in Eisden (België), de drijvende kracht achter het Museum van de Mijnwerkerswoning aldaar en jarenlang voorzitter van de Stichting Erfgoed Eisden, schrijft het volgende op de vraag hoe de mijnen vroeger roken:

Hoe natte kolen roken..., of vochtig stuthout..., de natuurlijke behoeften van de mijnwerkers (hier waren er geen ondergrondse toiletten geen Kübels, zoals in Duitse mijnen, voorzien), de lookgeur van de buitenlanders [zoals de mijnwerkers zichzelf ook benoemden] waarmee de Belgen pas in de ondergrond kennismaakten. De stank in de liftkooien, het verschil op en in de verdiepingen waar de goede lucht (door een schacht ingezogen) nog ‘vers’ doortrok, de geuren in de badzaal tijdens de stortbaden, of in de infirmerie waar gekwetsten verzorgd werden... Mijn leeftijdgenoten die als 14-jarigen, zonder enige opleiding of voorbereiding, de mijn in moesten, vertelden over de geur in de lift die met hoge snelheid in de schacht daalde, over een ‘rare’ geur. Niemand van hen had een vergelijkbare geur bij de hand om hun gewaarwording voor mij duidelijk te maken. Was het emotie? Geur van de angst? Want bang waren ze allemaal tijdens die eerste vaart.

(166) WAT RIEKT HET HIER ZWALLIG!

Tijdens het ondergronds werk draaiden talrijke machines en mechanismen die ‘*altijd vettig gesmeerd*’ ook zorgden voor geuren van bijv. verbrande olie. Maar dit vonden ze dan ‘*hetzelfde als op de dag*’. Een andere geur was die van de stoom die tot in de jaren vijftig nog overal aanwezig was (stoomlocomotieven en -kranen enz.). Weet je dat ik als kind altijd, aan de rand van het mijnsterrein, achter de draadomheining stond waar de stoomlocomotieven voordat ze terug naar de locomotievenhal reden, stoom kwamen aflaten. En dan liep ik door die even warme als natte stoomstraal heen en terug. En die geur...? Ja wat was het...? Er was de geur van de rook van locomotief, dan die stoom... Die rook van de stoomlocomotief had kennelijk ook een aantrekkingskracht. Als we op schoolreis gingen, altijd per trein, staken we onze hoofden door de coupéramen in de voorbij snellende rook van de stoomlocomotief...

Nog een andere respondent die Heerlens dialect spreekt noteert de volgende uitdrukkingen: *Erm luus-kook en rieke-luus krankheit rükt me wiet* (‘het eten van arme mensen en de ziekte van rijke mensen ruikt men al van verre’) en *Hei rükt noa de sjup* (‘hij ruikt naar de schop’). Met de laatste uitdrukking bedoelt men, zo informeert de taalkundige en historicus Lou Spronck, dat het niet lang meer zal duren voor de dood intreedt. Het gaat om de schop waarmee het graf gedolven wordt en later gedicht.

Niet-westerse talen

Werkwoorden voor de vijf zintuigen zien, horen, aanraken, smaken en ruiken komen in veel talen voor, maar het werkwoord *ruiken* gebruiken we in het Nederlands en de Nederlandse dialecten het minst. We zeggen bijvoorbeeld ‘Ik *zie* de herfstblaadjes vallen’, maar niet ‘Ik *ruik* de herfstblaadjes vallen’, hoewel dat best denkbaar is. Het betekenisveld van de geur en het ruiken is in de Nederlandse woordenschat veel minder vertegenwoordigd dan bijvoorbeeld de woordenschat van het horen of het zien. We benoemen geuren meestal met woorden die primair een andere betekenis hebben. In het betekeniswoordenboek *Het juiste woord* van Brouwers en Claes is het betekenisveld van de geur met de betekenissen *reuk*, *reukeloosheid*, *welriekend*, *onwelriekend* (ruim een kolom) en *ruiken* (slechts acht regels) veel kleiner dan dat van *horen* en *zien* (ruim acht, respectievelijk zeventien kolommen); *smaak* is met vier kolommen in verhouding ook vrij klein.

Toch is het olfactorische systeem – de reukzin – niet zo’n ondergeschoven zintuig als westerse taalkundigen in het verleden dachten. Zij bevoerden bijvoorbeeld dat geur niet in abstracte termen te beschrijven valt.

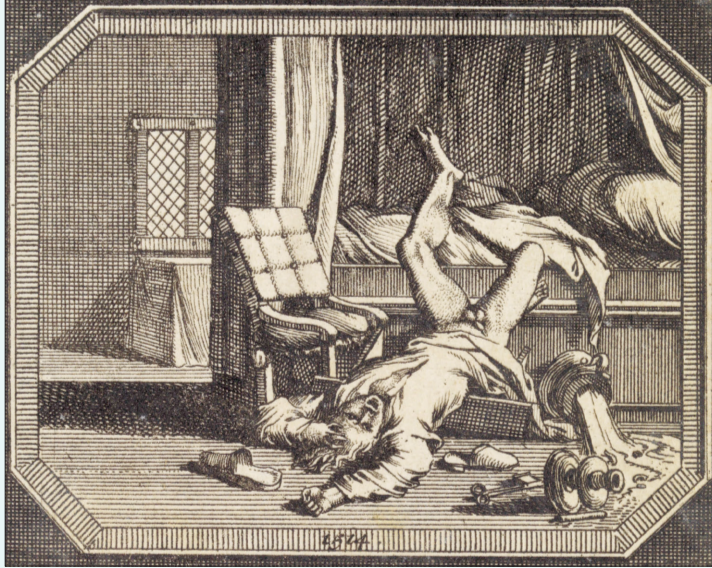
Maar sprekers van minder bekende en minder gedocumenteerde talen hebben een uitgebreide geurtaal, zoals het Semai, een Mon-Khmer-taal gesproken op Maleisië, of het Cha'palaa, een taal gesproken in de Chacisamenleving in Ecuador. Cha'palaa kent wel vijftien abstracte woorden om geur te beschrijven, en in gesprekken in deze taal komt geur ook veel meer ter sprake dan in westerse talen. De Cha'palaa-sprekers leven in het tropisch regenwoud, waar zicht beperkt is en juist het olfactorische systeem belangrijke informatie geeft over aanwezige planten, dieren, menselijke activiteiten en weersomstandigheden.

Net zoals de reus in Klein Duimpje die mensenvlees ruikt, vertellen Cha'palaa-sprekers traditionele verhalen waarin monsters mensen kunnen ruiken. In het Cha'palaa drukken sprekers twee soorten geur uit, namelijk onwelriekend en geurig. Gecombineerd met smaak, smaakt onwelriekend vies en geurig verrukkelijk. In het Cha'palaa worden met het achtervoegsel *-dyu* op abstracte wijze diverse geuren uitgedrukt. Voorbeelden zijn *pudyu* 'stank' (negatief), *andyu* 'geurig' (vaak voor goed voedsel), *pindyu* 'zoet' (parfum), *pe'dyu* 'rot' (rottend of verrot vlees, een vergelijking die we ook in de Nederlandse dialecten al tegenkwamen (zie hiervoor); uitwerpselen), *sendyu* 'vissig' of 'metaal' (rauwe vis of bloed), *jedyu* 'sterk, scherp' (benzine), *lushdyu* 'versgesneden' (planten of plantenzaden), *julujdyu* 'droog' of 'stoffig' (lucht, hout, aarde), *niwishdyu* 'rook' of 'brandend', *lajdyu* 'prettig' (voedsel, bijvoorbeeld versgebakken brood of fruit), *wishdyu* 'urine', *pijdyu* 'wild dier', *chijdyu* 'brandend haar' en *mira'dyu* 'ranzig' (voedsel).

Het Nederlands en andere Europese talen kennen zo'n achtervoegsel niet. We gebruiken wel *-achtig* of *-ig* als in *visachtig* of *fruitig*, maar dan refereert dit achtervoegsel niet naar geur op zelfstandige wijze; het werkwoord *ruiken* of het zelfstandig naamwoord *geur* moet dan min of meer verplicht aanwezig zijn, als in *Dit ruikt visachtig* of *een fruitige geur*. Eigenlijk zouden we een nieuw achtervoegsel moeten verzinnen in het Nederlands, zoals *vis-geurachtig*, of oude achtervoegsels moeten rehabiliteren, zoals *fijnrokig* of *meergeurig*.

De vorm van geurwoorden in het Nederlands

Het feit dat het Nederlands geen geurspecifiek achtervoegsel heeft zoals het Cha'palaa, betekent natuurlijk niet dat er geen Nederlandse woorden bestaan om naar geuren te verwijzen, of dat dergelijke geurwoorden geen specifieke vorm kunnen aannemen. Tabel 10.1 hierna geeft een overzicht van de vorm van 206 Nederlandse bijvoeglijke naamwoorden die (voornamelijk secundair) verwijzen naar een specifieke geur.

Jan Goeree, *Man uit bed gevallen*, 1705.

HALLO, HALLO, WIE MEURT DAAR ZO?

In het Nederlands kennen we minstens twee vormen van het woord *meuren*. Het eerste werkwoord *meuren* is bekend uit enkele dialecten. In Nederlands-Limburg wordt het eind 19de eeuw opgetekend in de betekenis ‘troebel worden’ en in de 20ste eeuw in Belgisch-Brabant in de betekenis ‘troebel maken’, wat vooral met betrekking tot water gezegd wordt. Het woord *meuren* gaat hoogstwaarschijnlijk terug op het zelfstandig naamwoord *meur*, dat ‘veengrond’, ‘slijmerige grond’ of ‘moeras’ betekent.

In de algemene taal kennen we tegenwoordig een ander woord *meuren*, in verschillende betekenissen. De oudste betekenis is ‘slapen’ en meer bepaald ‘voortdurend maar in bed, in z’n nest liggen’. Het wordt voor het eerst vermeld in het *Bargoens woordenboek* (1972) van Enno Endt en Lieneke Frerichs, een verklarend woordenboekje van de platte taal zoals die in de jaren vijftig en zestig in de Randstad werd gesproken. Het *Woordenboek der Nederlandsche Taal* (WNT) vermoedt dat het hier om een klanknabootsend woord gaat, een zogeheten *onomatopée*. De betekenis ‘stinken’, oorspronkelijk ook ‘winden laten’, is iets later opgetekend en moet zich dus uit de betekenis ‘slapen’ ontwikkeld hebben. Maar hoe? Een mogelijke verklaring is dat wie voortdurend maar in zijn bed ligt, uiteindelijk ook een onaangename lucht gaat verspreiden. De connotatie dat iemand langdurig in bed moet liggen om te stinken verdween mettertijd en zo werd *meuren* een algemeen gangbaar woord voor ‘stinken’ in de ruimste zin.

VORM	AANTAL	PERCENTAGE	VOORBEELD
geen achtervoegsel	53	25,7%	<i>muf</i>
met achtervoegsel <i>-ig</i>	38	18,4%	<i>fruitig</i>
met achtervoegsel <i>-achtig</i>	24	11,7%	<i>knoflookachtig</i>
tegenwoordig deelwoord	25	12,1%	<i>zuurriekend</i>
voltooid deelwoord	18	8,7%	<i>aangebrand</i>
overig	48	23,3%	<i>walgelig</i>

TABEL 1. De meest voorkomende vormcategorieën bij geuradjectieven. Deze tabel is gebaseerd op het *Dutch Historical Smell Vocabulary* (DHSV), samengesteld door Inger Leemans voor het Odeuropa-project, op basis van verschillende woordenboeken en lexica van het Nederlands.

Iets meer dan een kwart van de geuradjectieven wordt gevormd zonder gebruik te maken van een achtervoegsel, zoals *muf* of *honingzoet*. Om te kunnen inschatten of dit veel of weinig is, kunnen we de aantallen in tabel 1 vergelijken met die in tabel 2: daarin geven we een overzicht van dezelfde vormcategorieën als in tabel 1, maar dan toegepast op een groep van 9515 Nederlandse adjectieven (verzameld in e-Lex), ongeacht of ze naar geur verwijzen of niet.

VORM	AANTAL	PERCENTAGE	VOORBEELD
geen achtervoegsel	2455	25,8%	<i>beu</i>
met achtervoegsel <i>-ig</i>	1839	19,3%	<i>nevelig</i>
met achtervoegsel <i>-achtig</i>	507	5,3%	<i>moerasachtig</i>
tegenwoordig deelwoord	402	4,2%	<i>motiverend</i>
voltooid deelwoord	630	6,6%	<i>gelegaliseerd</i>
overig	3682	38,7%	<i>nihilistisch</i>

TABEL 2. Dezelfde vormcategorieën als in tabel 10.1 bij alle adjectieven (deze gegevens zijn verzameld op basis van het enkelwoordlexicon van e-Lex, hdl.handle.net/10032/tm-a2-h2, een lexicale databank die ongeveer 220.000 trefwoorden bevat).

Tabel 2 laat zien dat adjectieven in ongeveer een kwart van de gevallen geen achtervoegsel bevatten. De geuradjectieven lijken dus even vaak zonder achtervoegsel voor te komen als het gemiddelde adjectief in het Nederlands. Wanneer we echter de 53 geuradjectieven zonder achtervoegsel uit tabel 1 wat meer in detail bekijken, dan blijken die heel zelden ‘geurspecifiek’ of primair te zijn: het gaat bijvoorbeeld om woorden die ook naar een smaak kunnen verwijzen (*zilt*, *zoet*), die naar een toestand verwijzen die typisch met een (goede of slechte) geur gepaard gaat (*rot*, *goor*, *vuil*, *vers*), of die een meer algemene betekenis hebben (*flauw*, *fris*, *scherp*). Enkel *muf*- en eventueel *duf*- zijn adjectieven zonder achtervoegsel die primair

(170) WAT RIEKT HET HIER ZWALLIG!

naar geur verwijzen. Meer in het algemeen kunnen we dus stellen dat het Nederlands maar weinig bijvoeglijke naamwoorden telt die specifiek naar geuren verwijzen.

De populairste achtervoegsels bij de geuradjectieven zijn *-ig* en *-achtig* (respectievelijk 18,4 procent en 11,7 procent in tabel 1). Dit zijn ook over het algemeen vaak voorkomende achtervoegsels (*-ig* is het frequentste achtervoegsel bij de adjectieven en *-achtig* staat op de vijfde plaats), maar dat ze ook bij geuradjectieven opduiken hoeft niet te verbazen, gezien hun gemeenschappelijke betekeniskenmerk 'lijkend op X', waarbij X verwijst naar het element dat met het achtervoegsel gecombineerd wordt. Het gaat dan ook vaak om adjectieven die afgeleid zijn van een zelfstandig naamwoord, waarbij een geuradjectief ontstaat dat verwijst naar de geur die typisch met dat zelfstandige naamwoord geassocieerd wordt: *fruitig*, *zurig*, *bloemig*, *anijsachtig*, *knoflookachtig*, *pisachtig* enzovoort.

De derde groep adjectieven in tabel 1 bestaat uit tegenwoordige of voltooidedeelwoorden. Deze komen frequenter voor (relatief gezien) bij de geuradjectieven dan bij het gemiddelde adjectief (12,1 procent versus 4,2 procent voor de tegenwoordige deelwoorden en 8,7 procent versus 6,6 procent voor de voltooidedeelwoorden). Wat de tegenwoordige deelwoorden betreft gaat het dan om adjectieven die een expliciete omschrijving geven van een geurtoestand, zoals *zuurriekend*, *(on)welriekend*, *geurwalmend*, *misselijkmakend*. Bij de voltooidedeelwoorden wordt doorgaans een toestand beschreven die een typische geur als gevolg heeft, zoals *verduft*, *verrot*, *bedorven*, *beschimmeld*.

Hiërarchie van zintuigen

Uit de voorgaande alinea's is duidelijk geworden dat zowel het moderne Algemeen Nederlands als de Nederlandse dialecten een schaarste aan geurspecifieke woordenschat bezit. We spreken duidelijk liever en vaker over zien en horen dan over ruiken en proeven. Universeel is die voorkeur echter niet. Met name onder sprekers van niet-westerse talen krijgt het visuele zintuig niet altijd een hogere erkenning of staat het niet altijd meer op de voorgrond dan het olfactorische zintuig, zoals dat het geval is in het Nederlands en in de Nederlandse dialecten. Of en hoe sprekers geur abstract uitdrukken, verschilt cultureel en sociaal. Gedachten over een hiërarchie van zintuigen waarin zien het meest en ruiken het minst wordt gewaardeerd, zijn sterk beïnvloed door ideologieën en daarom ook onderhevig aan historische veranderingen. Een ideologie is een sociaal, politiek en moreel geladen culturele veronderstelling over de manier waarop 'iets' in en door taal werkt, bijvoorbeeld het westerse idee dat *geur*

Mannen aan het werk in de Oranje-Nassau Mijn II.

en *ruiken* in het sociale menselijke leven in alle samenlevingen niet belangrijk zouden zijn.

Een ideologie komt ook naar voren door wat mensen niet zeggen en dus in feite negeren maar wel stilzwijgend als ‘objectieve waarheid’ aannemen, zoals de gedachte dat ‘er precies vijf zintuigen zijn’, terwijl men in premodern Europa *spreken* ook als een (zesde) zintuig beschouwde. Lange tijd associeerde men mannen met de zogenaamde ‘hogere, spirituele’ zintuigen *horen* en vooral *zien*, en vrouwen met de ‘lagere, dierlijke’ zintuigen *geur*, *smaak* en *aanraking*. Door het toekennen van de zintuigen horen en zien aan mannen waren zij uitermate geschikt om te reizen, te studeren en te regeren (toezicht houden), en door geur, smaak en aanraking aan

(172) WAT RIEKT HET HIER ZWALLIG!

vrouwen toe te kennen, deugden zij juist voor alle activiteiten gerelateerd aan het huishouden en het grootbrengen van kinderen.

Het bestuderen van geur en reuk was in de Lage Landen lange tijd een ondergeschoven kindje – behoudens de serieuze aandacht die pioniers er rond 1900 en vanaf de jaren zestig al aan besteedden (zie hoofdstuk 16, ‘Geurpioniers’). De aandacht voor dit onderwerp neemt momenteel sterk toe. Deze *Neuswijzer* is een voorbeeld van deze ‘zintuiglijke draai’. Over een aantal jaren kunnen we bekijken of meer interesse voor geurwoorden in het Nederlands en in de Nederlandse dialecten ook een verschuiving zal laten zien in nieuwe creatieve geurwoorden en in de vorm ervan.